

Contemporary political manipulation's legitimate potential

UDC: 323.21

DOI: 10.15421/172228

Moshak DariaPostgraduate student, <https://orcid.org/0000-0003-2290-5233>, moshakdaria51@gmail.com

Oles Honchar Dnipro National University Political Science Department (Dnipro, Ukraine)

Abstract

The purpose of the study is to establish the significance of political manipulation as a factor in the legitimization of modern political power. The study is based on the application of the initial provisions of the systemic and structural-functional methodological approaches. The importance of democratic conditions of political competition for choosing a certain style of image behavior, which comes from the ruling team and is aimed at supporting a stable model of society's existence, is revealed. The political and technological means of implementing legitimization strategies in the context of forming an uncontroversial image of the government are singled out. The structure of the general stability of the constitutional system in a certain state has been established, which can testify to the stability of public administration technologies and the behavior of political actors. The significance of the technological paradigm of normative and legal changes in a democratic society and the probability of opposition resistance are revealed. The macro-parameters of political development, which determine the scale of political manipulation aimed at increasing the level of legitimacy of the political order and the ruling group, have been identified. The signs of manipulations regarding the subject of the social orientation of government policy, which are the most effective and in demand in conditions of economic crises, have been revealed. It is proved that in the conditions of the loss of meaning of classical political ideologies, it is relevant to assimilate the maximum space of ideological meanings within the framework of manipulation strategies. It was found that each new power regime in the conditions of political transformations creates a situation for a new start of democratic reforms (examples are the transformations in Ukraine in 2014 and 2019). The need to ensure the secrecy and non-publicity of the preparation of political manipulation campaigns is argued. The need to broadcast positive messages from alternative "non-authoritative" sources was determined. It was concluded that political manipulation is a set of political-communication and political-organizational actions that ensure a change in the behavior of electoral and social groups, as well as individuals who have a desire for political self-presentation.

Keywords: legitimacy, political manipulation, political communication, political technologies, political support, political trust, political space.

Citation: Moshak, D. (2022). Contemporary political manipulation's legitimate potential. *Grani*, 25 (2), 88-93.

Легітимаційний потенціал сучасної політичної маніпуляції

Мошак Дар'я

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Анотація

Метою дослідження є встановлення значення політичної маніпуляції як чинника легітимації сучасної політичної влади. Дослідження ґрунтується на застосуванні вихідних положень системного і структурно-функціонального методологічних підходів. Розкрито значення демократичних умов політичної конкуренції для обрання певного стилю іміджевої поведінки, який виходить від владної команди та спрямований на підтримку стабільної моделі існування суспільства. Виокремлено політико-технологічні засоби реалізації легітимаційних стратегій в контексті формування несуперечливого іміджу влади. Встановлено структуру загальної стабільності конституційного устрою у певній державі, яка може свідчити про стабільність технологій публічного управління та поведінки політичних акторів. Розкрито значення технологічної парадигми нормативно-правових змін у демократичному суспільстві та ймовірність опору опозиції. Виявлено макропараметри політичного розвитку, які визначають масштаби політичного маніпулювання, спрямованого на підвищення рівня легітимності політичного порядку та владної групи. Виявлено ознаки маніпуляцій щодо тематики соціальної спрямованості політики влади, які є найбільш ефективними та затребуваними в умовах економічних криз. Доведено, що в умовах втрати значення класичними політичними ідеологіями актуальним є засвоєння в рамках маніпулятивних стратегій максимального простору ідеологічних смислів. З'ясовано, що кожен новий владний режим в умовах політичних трансформацій формує ситуацію нового старту демократичних реформ (приклади – трансформації в Україні в 2014 та 2019 роках). Аргументовано необхідність трансляції позитивних повідомлень з боку альтернативних «поза владних» джерел. Зроблено висновок, що політична маніпуляція виступає сукупністю політико-комунікаційних та політико-організаційних дій, які забезпечують зміну поведінки електоральних та соціальних груп, а також індивідів, які мають прагнення до політичної самопрезентації.

Ключові слова: легітимність, політична маніпуляція, політична комунікація, політичні технології, політична підтримка, політична довіра, політичний простір.

Цитування: Мошак Д. Легітимаційний потенціал сучасної політичної маніпуляції. Науково-теоретичний альманах *Грані*. 2022. Том 25. №2. С. 88 - 93.

Стаття надійшла / Article arrived: 04.04.2022

Схвалено до друку / Accepted: 28.04.2022

Вступ.

Спроможність політико-комунікаційних повідомлень формувати порядок денний реальної політики забезпечує можливість припущень щодо масштабів політичних перетворень. При цьому легітимність політичної влади набуває особливого значення в умовах втрати суспільством традиційних орієнтирів та авторитетності інститутів врядування. Класичне веберіанське тлумачення легітимності сформоване, як відомо, на основі дискурсу довіри та підтримки до влади з боку масового суспільства. У сучасних реаліях громадська думка втрачає характеристики інтегрованості, структурної єдності, ідейної мотивованості. За цифрової доби поняття легітимності набуває смислової дисперсності, отримує конотації «цікавості», привабливості, «медійної історичності», технологічності тощо. Зазначене висуває проблему цілеспрямованої легітимації влади політико-комунікаційними засобами. В умовах політичної конкуренції, притаманній цифровій формі демократії, кожна владна команда на національному, регіональному або локальному рівні набуває статусу одного з акторів політико-комунікаційного простору. У такій ситуації вона змушена застосувати весь арсенал сучасних маніпулятивних політичних технологій, враховуючи набуття політико-маніпуляційними інструментами виняткової ефективності. Політико-маніпулятивний підхід до легітимності влади стає логічним кроком в сукупності стратегій її належного функціонування у міжнародному вимірі (good governance). Іншими словами, в умовах суцільного середовища політичного маніпулювання жодна владна команда не може відсторонюватися від таких засобів, аби не втратити конкурентні переваги. Однак постає питання щодо вимірів ефективності політичного маніпулювання, його морального виміру та соціальної відповідальності маніпуляторів.

Аналіз публікацій. Зарубіжні й вітчизняні науковці надають увагу структурним та змістовним аспектам сучасного політичного маніпулювання. Н. Шипка вивчає легітимацію політичної суб'єктності національних меншин в Україні (Шипка, 2008), М. Крейн та А. Надлер досліджували політичні маніпуляції та інфраструктуру реклами в Інтернеті (Crain, Nadler, 2019), Н. Ломас вивчає маніпуляції виборцями у соціальних мережах зараз є глобальною проблемою (Lomas, 2019), У. Райзах розкриває особливості відповідальності соціальних медіа в часи суспільних та політичних маніпуляцій (Reisach, 2021). Однак, потрібно надати увагу легітимаційним аспектам політичного маніпулювання як практики політичної комунікації владних суб'єктів і суспільства.

Метою роботи є встановлення значення політичної маніпуляції як чинника легітимації сучасної політичної влади. Завданням статті є визначення інструментальних засобів підвищення легітимності та утримання її стабільного рівня в умовах середовища політичної конкуренції.

Результат дослідження.

Легітимаційний потенціал політичної маніпуляції пов'язаний з існуванням основних центрів трансляції політичних цінностей та інституційного регулювання політичного розвитку. Демократичні умови політичної конкуренції визначають необхідність певного стилю іміджевої поведінки, який виходить від владної команди та спрямований на підтримку стабільної моделі існування суспільства. На підставі аналізу концепцій І. Купцова визначає основні фактори, що впливають на рівень політичної легітимності: «відповідність політичних інститутів традиціям та цінностям суспільної організації; ефективність норм та процедур в умовах даної політичної системи; існування оптимальної іміджевої моделі влади; здатність забезпечити стабільний розвиток політичної системи» (Купцова, 2013, с. 205). Британський дослідник Алан Вейр обґрунтовано стверджує, що концепт маніпулювання має ключове значення для формування демократичної влади (Ware, 1981).

Політико-технологічні засоби реалізації легітимаційних стратегій передбачає формування несуперечливого іміджу влади. В реальних умовах політичної відкритості це є предметом маніпулювання. На організаційному рівні вона полягає в утриманні від трансляції негативної інформації про діяльність владної команди. Як справедливо вважає І. Купцова «більшість чинників не тільки впливають на рівень легітимності політичної влади, а й визначають структуру політичного іміджу. Інститут політичного лідерства нерозривно зв'язаний з феноменом влади. Якості політичного лідера виступають необхідним компонентом формування політичного іміджу» (Купцова, 2013, с. 205).

Істотним аспектом формування середовища застосування маніпуляційних технологій підтримки легітимності є нормативно-правова база. Загальна стабільність конституційного устрою у певній державі може свідчити про стабільність технологій публічного управління та поведінки політичних акторів. Мінливість законодавства означає, що учасники політичного процесу мають можливість змінювати свої політичні позиції в рамках маніпулювання законодавством і створення сприятливих умов для свого існування. «Оскільки зміни основного закону найчастіше передбачають модифікації саме інституційного дизайну, виникає загроза перетворення політиками дискусії про конституційну реформу на інструмент політичної боротьби та маніпулювання електоральними вподобаннями. За таких умов, громадянське суспільство як активний учасник політичного діалогу має запобігати нехтуванню суспільних потреб. Через усталені форми артикуляції інтересів населення та взаємодії з владою воно повинне виступати у якості контролера влади, який узгоджуватиме політичну волю можновладців і суспільні інтереси», зазначає вітчизняна вчена І. Мезеря (Мезеря, 2012).

Позитивне значення нормативно-правових змін також підтримує імідж влади як спроможної на

контрольовані новації. У таких умовах політична маніпуляція є чинником надання позитивного значення діям наявних центрів влади. Водночас суто технологічна парадигма нормативно-правових змін у демократичному суспільстві буде зустрічати опір опозиції. У зв'язку з цим актуальним є впровадження діалогової моделі політичної маніпуляції. Дослідниця І. Мезеря слушно стверджує, що «вдосконалення конституції — це політичний процес, в межах якого провідні суб'єкти прагнуть отримати підтвердження легітимності своєї діяльності, здатності бути представниками громадських інтересів, прийняття важливих політичних рішень. Для досягнення легітимності конституційних перетворень необхідно активно залучати інститути громадянського суспільства для обговорення та визначення основних положень та норм суспільного життя» (Мезеря, 2012).

Макропараметри політичного розвитку визначають масштаби політичного маніпулювання, спрямованого на підвищення рівня легітимності політичного порядку та владної групи. Якщо політичний режим визнається як ефективний, то його допоміжні маніпуляційні дії в рамках політичного PR та політичних технологій є мінімальними. На думку О. Мазур, «недовіра по відношенню до керівників якого-небудь політичного інституту не означає, що сам інститут має бути засуджений. Одним з найбільш очевидних фактів, встановлених на основі емпіричних досліджень проблеми легітимності в плюралістичних демократіях, проведених за останні десятиліття, є постійна наявність значного відсотка громадян, що виражають слабку довіру або ж сильну недовіру до окремих інститутів держави і до осіб, які ними керують, в той же час не оспороюючи легітимності самої політичної системи» (Мазур, 2013).

В умовах демократичної трансформації легітимність влади вимагає широких соціальних реформ без співпраці з провідними соціальними групами з метою підвищення рівня їх добробуту. Маніпуляції на тему соціальної спрямованості політики влади є одними з найбільш ефективних та затребуваних в умовах економічних криз. Експерт О. Мазур акцентує увагу на досвіді демократичного будівництва, «де ключовою проблемою, від вирішення якої залежить ефективність політичних інститутів, є надання цим інститутам соціальної спрямованості в інтересах широких верств населення» (Мазур, 2013).

Важливе значення для маніпуляційної легітимності влади має ідеологічне тло політичного режиму. В умовах втрати значення класичними ідеологіями актуальним є засвоєння в рамках маніпуляційних стратегій максимального простору ідеологічних смислів. Сучасна «маніпуляційна ідеологія» — це еkleктика з різних ідеологічних традицій, спрямована на переконування максимальна широких верств громадян. О. Мазур обґрунтовано підкреслює, що «ідеологічне джерело легітимності містить установки, орієнтовані на інтереси лише частини суспільства, але саме тієї частини, з якою воно зв'язує свої перспективи. Ідеологічні стереотипи відбивають

існуючу нерівність, але в них закріплений мало усвідомлюваний суспільний договір про «соціальне партнерство». Ті, що не мають, наприклад, засобів виробництва (чи державних посад, або що належать нижчим станам) погоджуються з тим, що це є у інших, за що ці інші погоджуються забезпечувати їх існування на історично прийнятному рівні» (Мазур, 2013).

Створення організаційних умов для демократизації також забезпечує позитивне тло для розгортання політико-маніпуляційних стратегій інноваційного спрямування. Кожен новий режим в умовах політичних трансформацій формує ситуацію нового старту демократичних реформ (зокрема, як це було в Україні в 2014 та 2019 роках). Зазначений етап є точкою відліку для нових смислів політичного маніпулювання з боку владної команди і дає певний період часу для підготовки більше ґрунтовних політико-маніпуляційних кампаній. О. Мазур аргументовано вказує, що «незалежно від назви позитивними кроками у легітимності політичного режиму в країнах транзитивного типу стали: етап конституціонування (формальне закріплення) основ демократії, становлення парламентаризму та багатопартійності, заснування різних форм участі громадян у політиці, започаткування основ розвитку громадянського суспільства та інші» (Мазур, 2013).

Попри закритість та непублічність підготовки політико-маніпуляційної кампанії існує необхідність трансляції позитивних повідомлень з боку альтернативних «поза владних» джерел. Для цього «владні маніпулятори» вибудовують схему відносин з суб'єктами політичної участі, за якої альтернативні актори (які користуються довірою у суспільстві) добровільно транслиють позитивну інформацію (див.: Oxford report, 2021). Як слушно вважає В. Скрипнюк, «не зважаючи на значні відмінності щодо забезпечення політичної участі у різних державах, є всі підстави для того, щоб зафіксувати певні загальні форми, які характеризують практично всі без виключення політичні режими демократичного типу (за авторитарних режимів політична участь носить лише формальний характер, а тому не може розглядатися як засіб впливу на державну владу та на реалізований нею політичний, соціальний, економічний, ідеологічний курс)» (Скрипнюк, 2013, с.50).

Можливість легітимності політичного режиму в умовах демократії забезпечується не лише на основі цілеспрямованої маніпуляції, але й на основі одностайної підтримки та взаємної довіри. Однак слід усвідомлювати, що політична конкуренція формує ситуацію, в якій опоненти влади наполегливо намагаються її дискредитувати і транслиують негативну маніпулятивну інформацію. У зв'язку з цим одним з елементів маніпулювання є концентрація зусиль щодо консолідації публічних прибічників та розколу політичної суб'єктності супротивників владної команди. В. Скрипнюк справедливо характеризує значення політичної участі для існуючих

політичних режимів. Вона постає «фундаментальним механізмом демократичної легітимації влади, завдяки якому підтримується і відтворюється постійний зв'язок між такими трьома елементами публічного життя як: громадянин, суспільство і держава. Це відкриває широкі можливості для досліджень в галузі конституційно-правової компаративістики» (Скрипнюк, 2013, с.50).

Непрофесійні або неефективні політико-маніпуляційні дії спричиняють делегітимацію влади. Це означає зниження довіри та підтримки владних рішень, до її несприйняття в суспільстві. Проявом кризи легітимності в комунікаційній сфері стає збільшення негативних повідомлень та складність просування позитивної інформації звичними каналами. На порядку денному з'являється необхідність побудови креативних сценаріїв легітимаційного маніпулювання. Український політолог В. Нечеса вірно зазначає, що «криза легітимності – це істотне зниження рівня підтримки і прагнення підкорятися владі. Криза може виявлятися в масовій незадоволеності або у відході людей від участі в політиці, що заважає повноцінному функціонуванню інституційного порядку. Іншими словами, легітимуюча модель втрачає властивості пояснювати інституційний порядок. Часто криза легітимності супроводжується формуванням нової легітимуючої моделі, яка пропонує своє пояснення необхідності інституційних змін або зміни лідера» (Нечеса, 2014, с. 82).

Оцінка ефективності досягнення цілей маніпуляційної легітимації на сучасному етапі може здійснюватися на основі виконання завдань підвищення рейтингу підтримки владної команди. При цьому слід усвідомлювати, що правляча команда в демократичних умовах у міжвиборчий період найчастіше втрачає рівень підтримки та рейтингові показники через завищені очікування соціального добробуту в суспільстві. За таких умов необхідно маніпулятивно апелювати до цінностей стабільності та підтримки обраного курсу. Згідно з В. Нечесою, «поняття легітимності дуже часто використовують завузько: для оцінки й коментарів дій представників влади, коли з'ясовують, чи мали право відповідно до корпусу законів та Конституції ті чи ті політики або урядовці діяти так, як вони вчинили» (Нечеса, 2014, с. 82).

Рівень задоволеності життям в умовах функціонування певної владної команди визначається рівнем задоволеності конкретних соціальних груп. При цьому навіть високі показники соціально-економічного розвитку не можуть повною мірою гарантувати високого рівня легітимності діючої влади. Підтримка має ґрунтуватися на поширенні базових цінностей і це вимагає зусиль щодо до «глибинного маніпулювання», формування зв'язку влади з базовими аспектами соціального порядку. Як слушно вказує В. Нечеса, «легітимація своїм результатом

повинна мати смисловий порядок, який інтегрує соціальні відносини у певній групі або в суспільстві в цілому» (Нечеса, 2014, с. 88).

Таким чином, маніпуляційні легітимаційні стратегії здійснюються не лише в напрямку використання засобів комунікації. Вони вимагають забезпечення балансу негативних та позитивних повідомлень про владу, широких організаційних зусиль щодо визнання влади основними соціальними групами та суспільними інститутами з формування довірливих відносин з політичними акторами тощо. Це виводить поняття легітимаційної маніпуляції за межі проблеми застосування політико-комунікаційних технологій.

Висновки.

Таким чином, політична маніпуляція виступає сукупністю політико-комунікаційних та політико-організаційних дій, які забезпечують зміну поведінки електоральних та соціальних груп, а також індивідів, які мають прагнення до політичної самопрезентації. При цьому політичне маніпулювання розуміється в широкому сенсі: це досягнення результату в застосуванні політичних технологій, який дає змогу стверджувати про зміну світогляду, ментальності або світосприйняття тощо. Цей результат охоплює формування в цільових групах стану довіри та підтримки, а також утримання від певних дій або позицій. У підсумку передбачається включення значних масивів електорату й соціально-демографічних груп до глобальних стратегій управління та реалізації програмних положень провладних й опозиційних політичних сил.

Засоби дезінформації, дезорієнтації, практики замовчування, «постправди» та «напівправди» стають не просто інструментами переконування та створення картини світу. Вони втілюють прагнення владних груп отримати контроль над суспільством на раціональних та технократичних засадах. Політико-маніпуляційні стратегії легітимаційного напрямку набувають характеру добору оптимальних альтернатив щодо структурування інформаційного простору політики. Практики переконування, омани, використання індивідів і груп як об'єктів впливу поступаються засобам витіснення на периферію найбільш ефективних форм медіа-презентації політичних опонентів.

Пряма дискредитація супротивників стає менш ефективною, ніж спрямування «всієї логіки подій» в певному напрямку протягом певного політичного циклу. Отже, основним засобом маніпуляційної легітимації політичної влади в умовах інформаційно-цифрової доби та гіперболізації політичної конкуренції стає створення активного контексту позитивних та негативних повідомлень про владу та регулювання їх балансу. Перспектива подальшої розробки теми, порушеної в даній статті – уточнення інституційних та політико-організаційних засобів легітимації політичної влади.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Шипка, Н. П. 2008. Легітимація політичної суб'єктності національних меншин в Україні. Військово-науковий вісник. Вип. 10. С. 229-240.
- Crain, M., Nadler A. 2019. Political Manipulation and Internet Advertising Infrastructure. Journal of Information Policy. Vol. 9. pp. 370-410.
- Lomas, N. 2019. Voter manipulation on social media now a global problem, report finds. URL: <https://techcrunch.com/2019/09/26/voter-manipulation-on-social-media-now-a-global-problem-report-finds/>
- Reisach, U. 2021. The responsibility of social media in times of societal and political manipulation. European Journal of Operational Research. Volume 291. Issue 3. 16 June. P. 906-917
- Купцова, І. І. 2013. Політичний імідж як складова легітимації політичної влади (Political image as a component of the legitimation of political power). Актуальні проблеми політики. Вип. 50. С. 201-209.
- Ware, A. 1981 The Concept of Manipulation: Its Relation to Democracy and Power. British Journal of Political Science. Volume 11. Issue 2. April. pp. 163 - 181 DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007123400002556>
- Мезеря, І. О. 2012. Конституційні засади легітимації політичної влади в Україні. Політологічні записки. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_34.
- Мазур, О. Г. 2013. Ефективність політичного режиму як детермінанта його інституціональної легітимності (The effectiveness of the political regime as a determinant of its institutional legitimacy). Політологічні записки. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_12.
- Social media manipulation by political actors an industrial scale problem - Oxford report. URL: <https://www.ox.ac.uk/news/2021-01-13-social-media-manipulation-political-actors-industrial-scale-problem-oxford-report>
- Скрипнюк, В. М. 2013. Громадянин, суспільство, держава: політична участь як механізм демократичної легітимації влади. Філософські та методологічні проблеми права. № 1-2. С. 44-51.
- Нечеса, В. 2014. Аналіз проблеми політичної легітимності. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Культурологія. Вип. 14(1). С. 79-88.

REFERENCES

- Shypka, N. P. 2008. Legitimacy of political subjectivity of national minorities in Ukraine. [Legitimation of the political subjectivity of national minorities in Ukraine]. Viiskovo-naukovy visnyk. Vyp. 10. S. 229-240 (in Ukrainian).
- Crain, M., Nadler A. 2019. Political Manipulation and Internet Advertising Infrastructure. Journal of Information Policy. Vol. 9. pp. 370-410 (in English).
- Lomas, N. 2019. Voter manipulation on social media now a global problem, report finds. URL: <https://techcrunch.com/2019/09/26/voter-manipulation-on-social-media-now-a-global-problem-report-finds/> (in English).
- Reisach, U. 2021. The responsibility of social media in times of societal and political manipulation. European Journal of Operational Research. Volume 291. Issue 3. 16 June. P. 906-917 (in English).
- Kuptsova, I. I. 2013. Political image as a component of the legitimation of political power. Aktualni problemy polityky. Vyp. 50. S. 201-209 (in Ukrainian).
- Ware, A. 1981. The Concept of Manipulation: Its Relation to Democracy and Power. British Journal of Political Science. Volume 11. Issue 2. April. pp. 163 - 181 DOI: <https://doi.org/10.1017/S0007123400002556> (in English).
- Mezeria, I. O. 2012. Constitutional principles of legitimation of political power in Ukraine. Politolohichni zapysky. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_34 (in Ukrainian).
- Mazur, O. H. 2013. The effectiveness of the political regime as a determinant of its institutional legitimacy. Politolohichni zapysky. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2013_7_12 (in Ukrainian).
- Social media manipulation by political actors an industrial scale problem - Oxford report. URL: <https://www.ox.ac.uk/news/2021-01-13-social-media-manipulation-political-actors-industrial-scale-problem-oxford-report> (in English)
- Skrypniuk, V. M. 2013. Hromadianyn, suspilstvo, derzhava: politychna uchast yak mekhanizm demokratychnoi lehityatsii vlady. [Citizen, society, state: political participation as a mechanism of democratic legitimation of power]. Filosofska ta metodolohichni problemy prava. № 1-2. S. 44-51 (in Ukrainian).
- Nechesa, V. 2014. Analiz problemy politychnoi lehityatsii [Analysis of the problem of political legitimacy]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii : Kulturolohiia. Vyp. 14(1). S. 79-88 (in Ukrainian).